

De feiten: arbeidsmigratie door de jaren heen

Jeannette Schoorl

Nederlands Interdisciplinair
Demografisch Instituut (NIDI)
Den Haag

NIDI/NVD/CBS
Seminar
arbeidsmigratie
30 maart 2011

Onderwerpen

- Historische schets van de immigratie van buitenlandse werknemers
 - Trends, achtergronden, kenmerken en beleid
- Gevolgen van arbeidsmigratie
 - Terugkeer/remigratie
 - Gezinshereniging en gezinsvorming
 - Bevolkingsontwikkeling

Arbeidsmigratie: Voor WO II

- 1900-1930: ontwikkeling Limburgse mijnbouw
 - Werving van buitenlandse, m.n. Duitse, (noord-)Italiaanse, Poolse en Sloveense mijnwerkers (oplopend tot 12.000 in 1931)
 - Selectieve ontslagen (en dus uitzettingen) vanaf crisis 1929
- Duitse dienstmeisjes (jaren 20-30)
- Italiaanse ijsbereiders en granietbewerkers
- Chinese zeelieden

Arbeidsmigratie: na WO II

- Na-oorlogse snelle economische groei en sterke emigratie van Nederlanders → vanaf midden jaren 50 werden structurele arbeidstekorten in de industrie verwacht:
 - Aantrekken van **tijdelijke** buitenlandse arbeidskrachten werd gezien als de oplossing
- Bedrijven begonnen met werving, eerst in Italië, later ook in andere Mediterrane landen
 - vooral jonge ongehuwde mannen (18-35/45 jaar)
 - laaggeklasseerd werk in de mijnbouw, textiel- en metaalindustrie

- Daarnaast veel spontane migratie:
 - Sneller en goedkoper voor de werkgever (geen huisvestingsclausules); risico van uitbuiting
 - Migrant maakt hoge voorbereidingskosten maar omzeilt de vaak lange wachtlijsten
 - Gebrekkige migratieregulering verslechtert de concurrentiepositie van autochtonen
- Wervingsakkoorden om de migrant te beschermen (arbeidsomstandigheden, huisvesting) en de migratie zonodig te beperken: maar overheid loopt tot 1968 achter de feiten aan

- 1964-1966:
 - ca. 15.000 immigranten via wervingsbureaus
 - ca. 65.000 nieuwe werkvergunningen
- 1967-1968 (recessie):
 - ca. 2.700 immigranten via wervingsbureaus
 - ca. 14.500 nieuwe werkvergunningen
- Recessie:
 - terugkeer (minder werk; beperkte WW-rechten)
 - maar tijdelijkheid bleek deels fictie

Waarom kwamen ze?

- Armoede in landen van herkomst:
 - banengroei liep achter bij de sterke bevolkingsgroei
- Doel: sparen voor verbetering economische mogelijkheden na terugkeer
- Door (tijdelijke) migratie vergroten van de inkomsten en diversificatie inkomstenbronnen

Wie kwamen er?

Italianen en Spanjaarden

- Al in 1949 opnieuw werving van (zuid-)Italiaanse mijnwerkers.
- Vanaf midden jaren 50 werving van Italianen door o.a. Hoogovens en de Twentse textielindustrie, vanaf de vroege jaren 60 ook Spanjaarden
- Wervingsakkoorden: Italië 1960, Spanje 1961
- Voor Italianen gold vanaf 1968 vrij verkeer van werknemers (EEG)

Portugezen (incl. Kaapverdianen), Grieken en Turken

- Werving in Griekenland en Portugal al vanaf begin jaren 60, in Turkije wat later
- Wervingsakkoorden in 1963 (Portugal), 1962 en 1966 (Griekenland) en 1964 (Turkije)
- De werving in Turkije verschuift geleidelijk van de steden naar het minder ontwikkelde platteland. De emigratie naar West-Europa leidt daar, vooral na 1967, tot een leegloop van dorpen

Marokkanen

- Wervingsakkoord in 1969. Migratie vooral uit het economisch minder ontwikkelde noorden.

Joegoslaven

- Een kleine groep geworven voor de mijnbouw, nog in 1963, op korte, tijdelijk contracten
- Detacheringswerving van (semi-)geschoolde arbeiders voor de scheepsbouw
- Wervingsakkoord in 1970 (ongeschoolden)
- Relatief veel vrouwen

Tunesiërs

- Wervingsakkoord in 1971
- Voor NL numeriek onbelangrijke migratiestroom (i.t.t. Italië, Frankrijk)

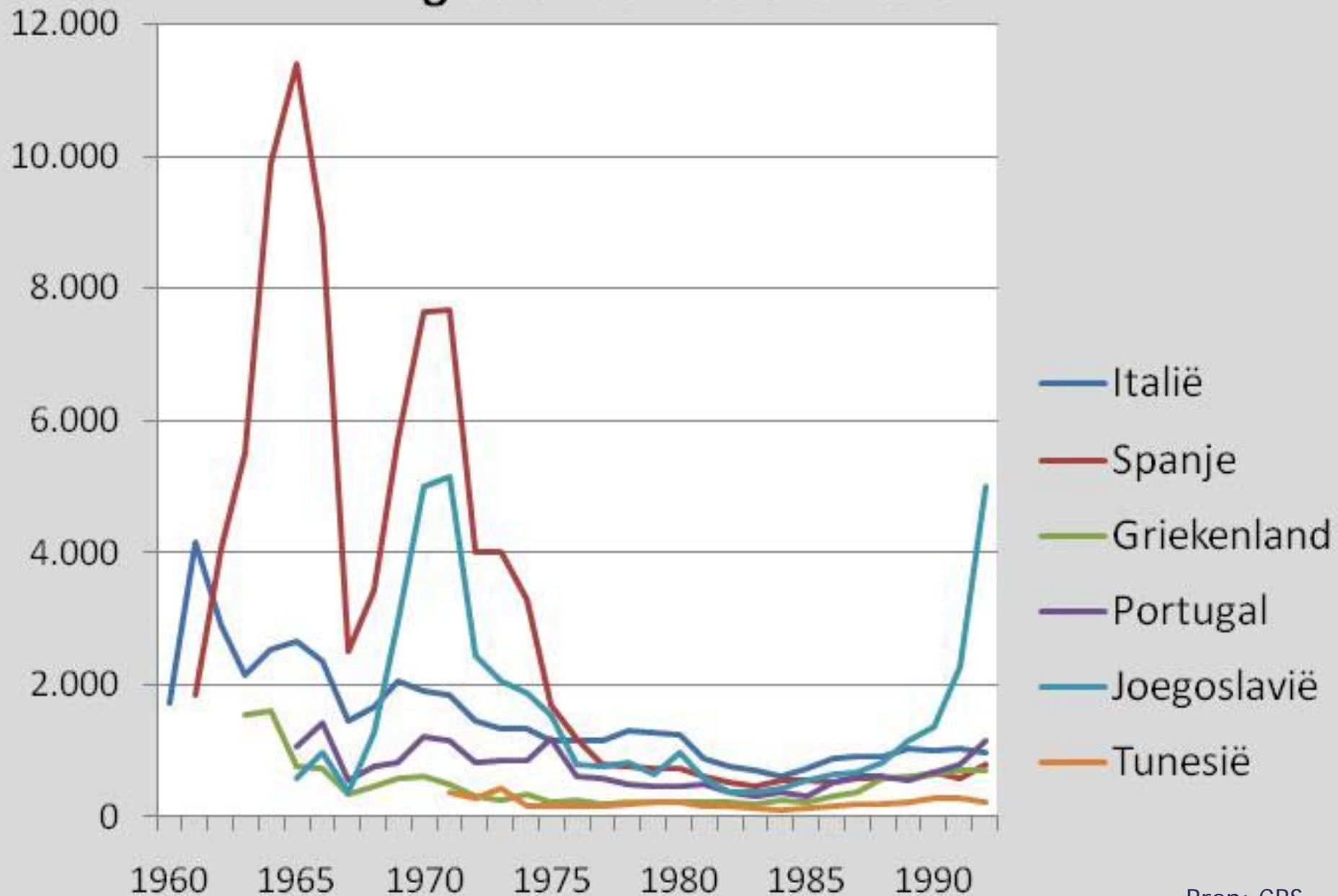

- 1969-1971, ondanks hogere werkloosheid:
 - ca. 44.000 immigranten via wervingsbureaus
 - ca. 68.000 nieuwe werkvergunningen
- Werkgevers waren gewend geraakt aan werving en buitenlandse werknemers; wilden ervaren werkers niet kwijt
- Nederlanders begonnen zwaar en laagbetaald werk te mijden

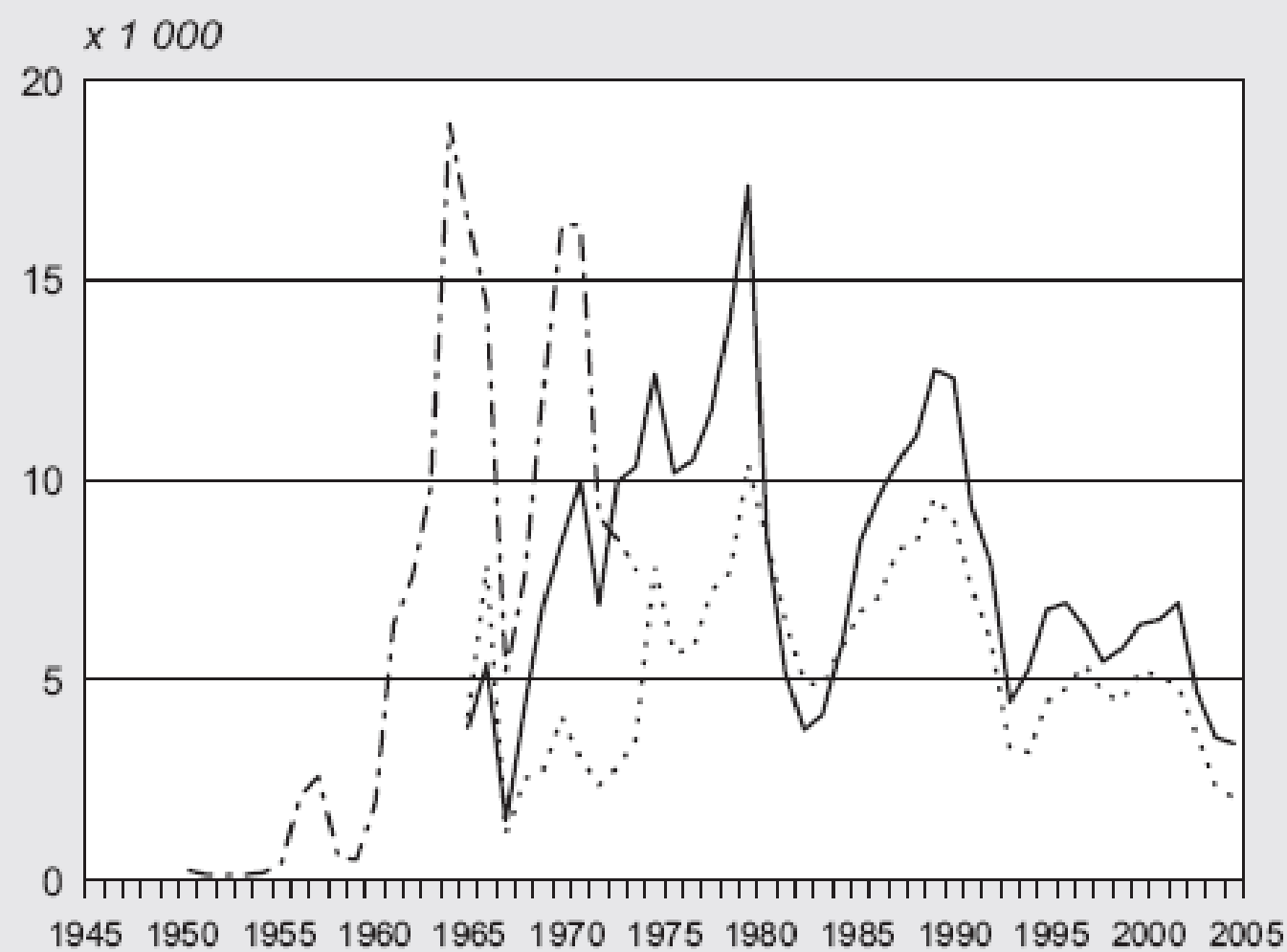
-
- Werving komt vrijwel tot stilstand na de oliecrisis van eind 1973
 - Regularisering van bijna 15.000 illegale werknemers (1975/1976)
 - Midden jaren 70: stijging werkloosheid onder buitenlandse werknemers

Immigratie naar nationaliteit

Immigratie vanuit de wervingslanden

..... Marokko ——— Turkije - - - - - overige Mediterrane landen 1)

Bron: Nicolaas en Sprangers, 2007

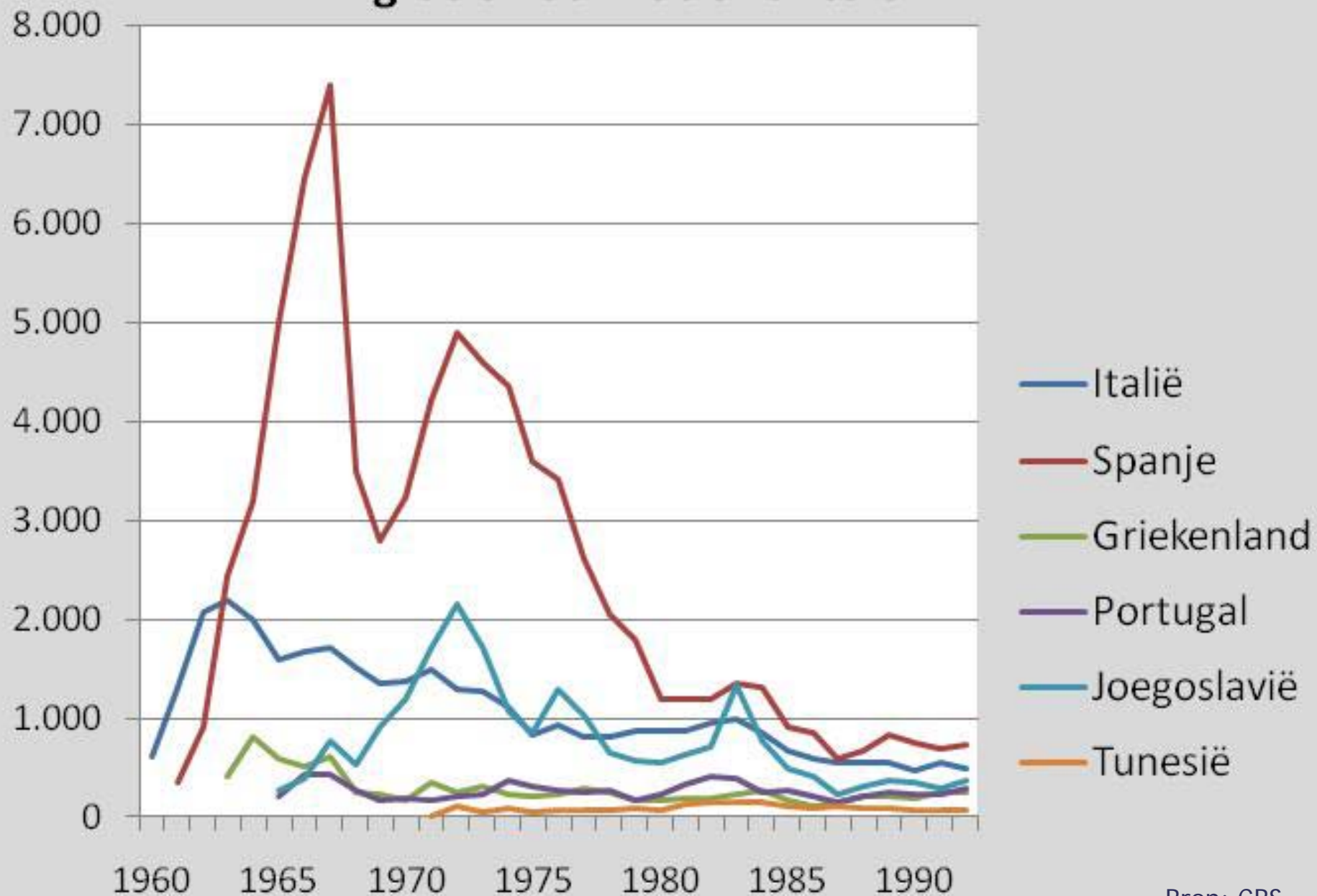
1) Griekenland, Italië, Joegoslavië, Portugal, Spanje, Tunesië.

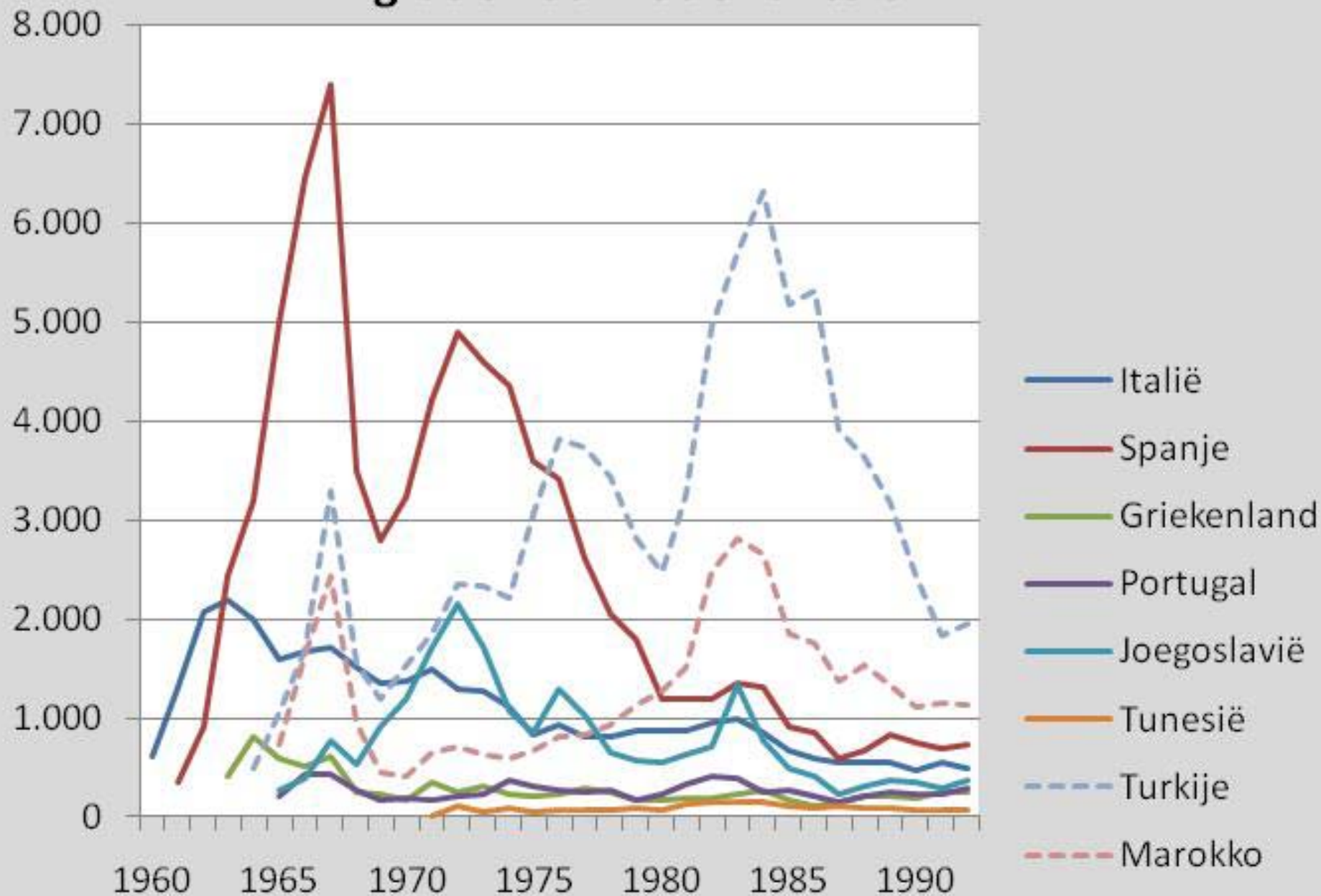
Terugkeer?

- Beperkte economische kansen in land van herkomst:
 - uitstel/afstel van terugkeer
- Om economische redenen (verdienende echtgenote) en/of sociale (scheiding gezinsleven):
 - gezinshereniging
 - Maar: achtergebleven gezin maakt terugkeer waarschijnlijker
- Opgebouwde rechtspositie maakt blijven mogelijk
- Gemengde huwelijken: grotere kans op blijven
- Beleid NL sinds 1968 steeds restrictiever: vertrek betekent verlies van rechten

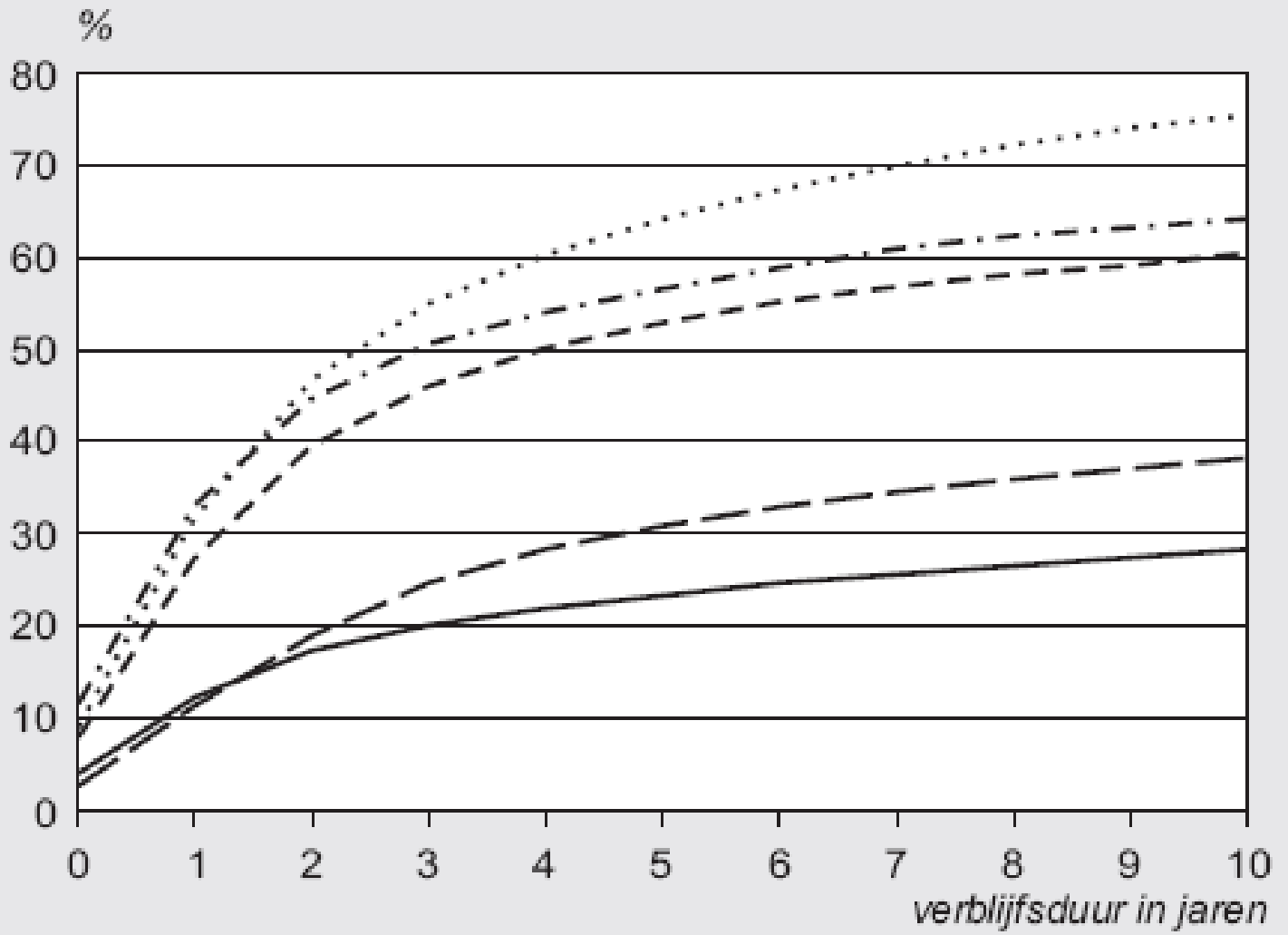
Emigratie naar nationaliteit

Emigratie naar nationaliteit

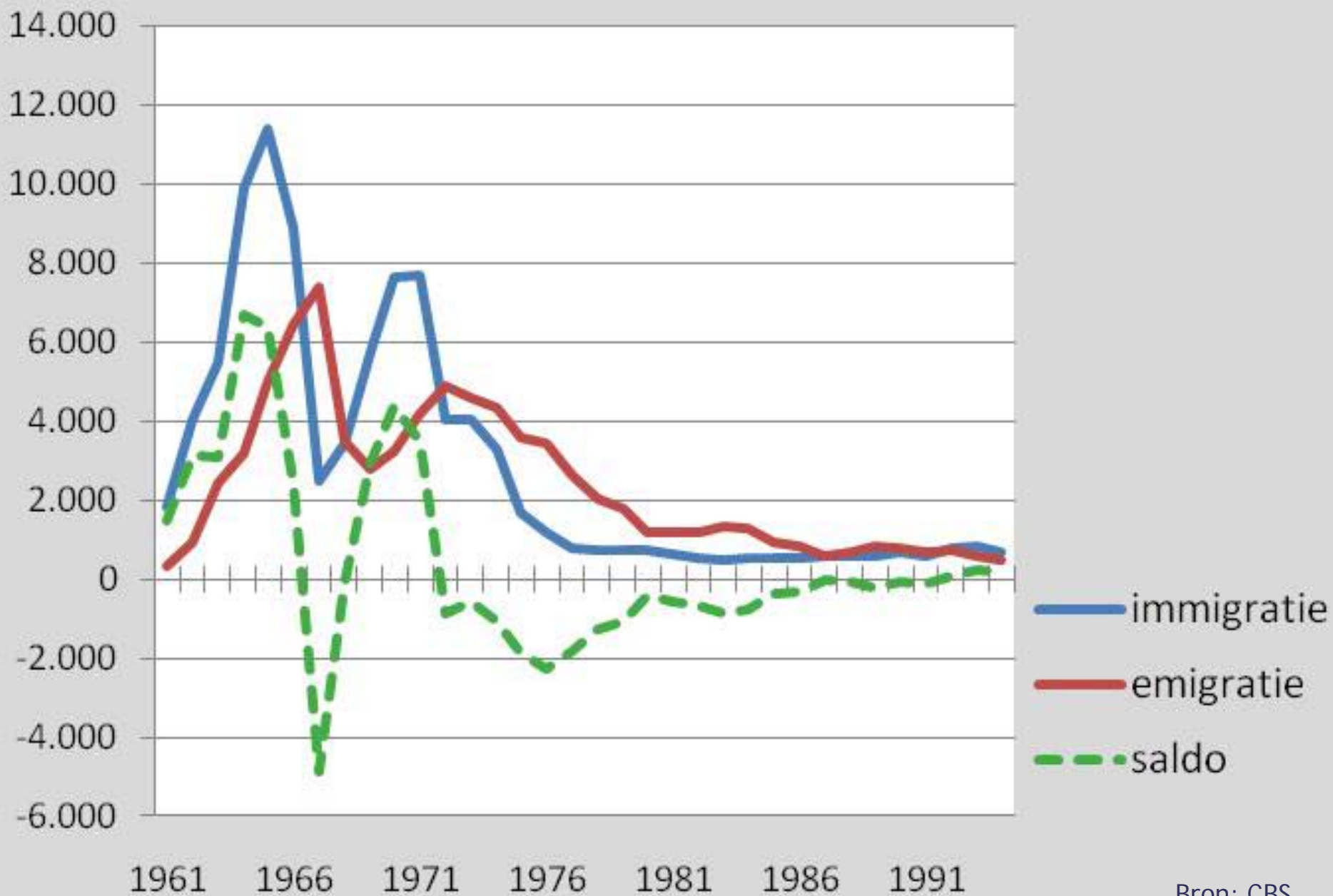

Cumulatief % retourmigratie van immigratiecohort 1964-1973, naar nationaliteit en verblijfsduur

Bron:
Nicolaas en
Sprangers,
2007

Buitenlandse migratie naar nationaliteit: Spanjaarden

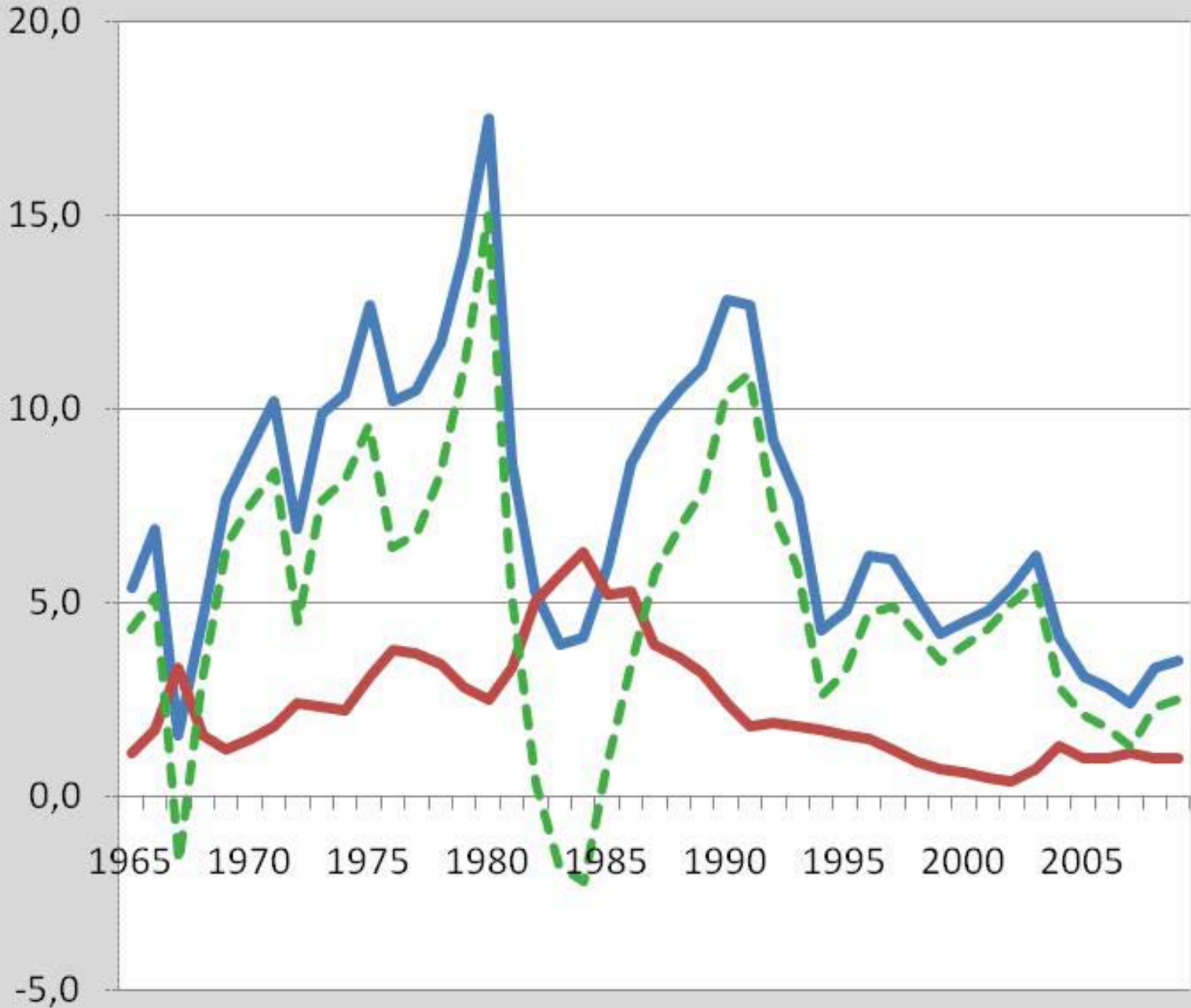

Gezinshereniging

In de jaren 70 daalden de terugkeerpercentages, en kwam de gezinshereniging op gang

(vooral Turken en Marokkanen)

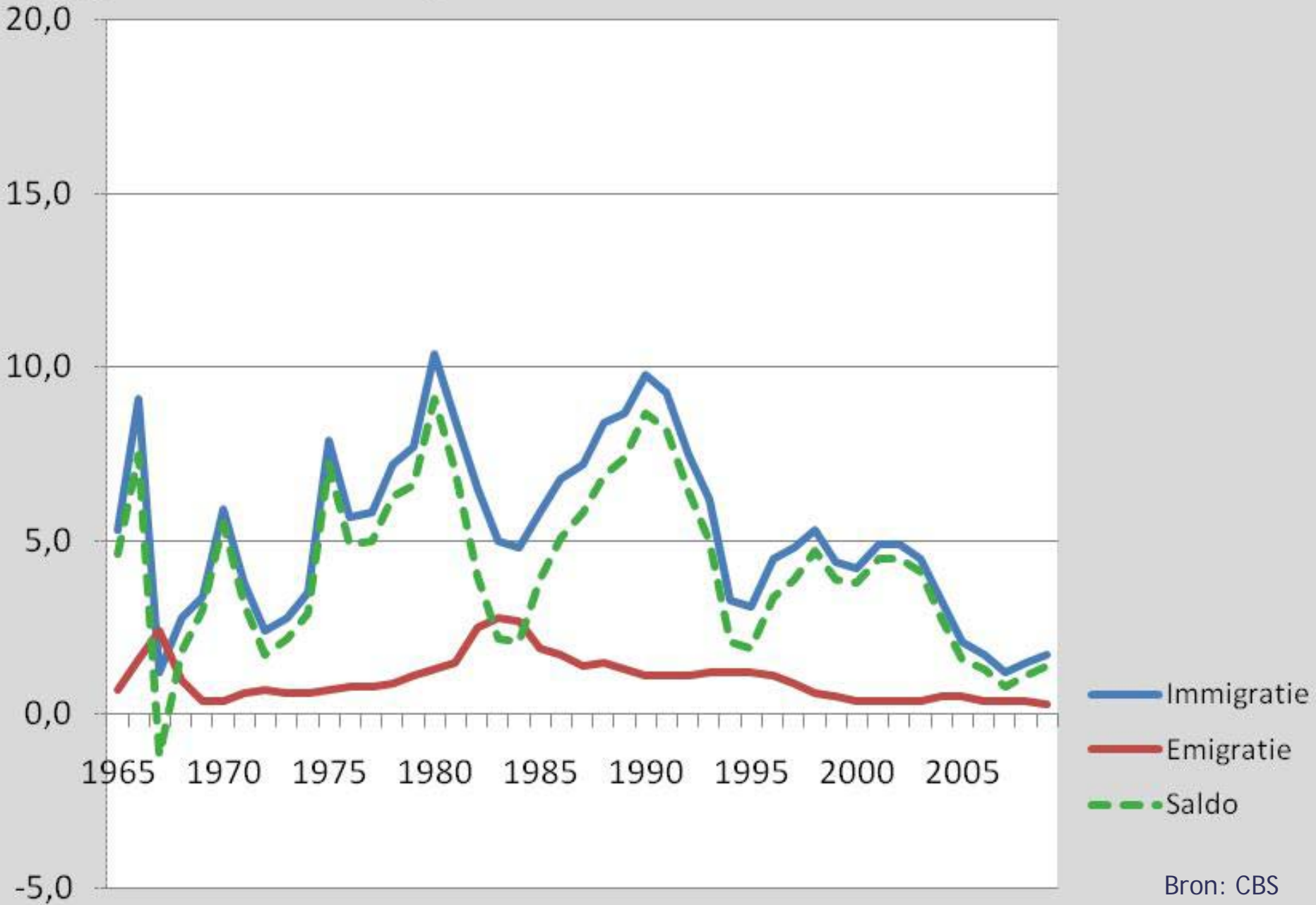
* 1000 Buitenlandse migratie naar nationaliteit: Turken

- Immigratie
- Emigratie
- Saldo

Bron: CBS

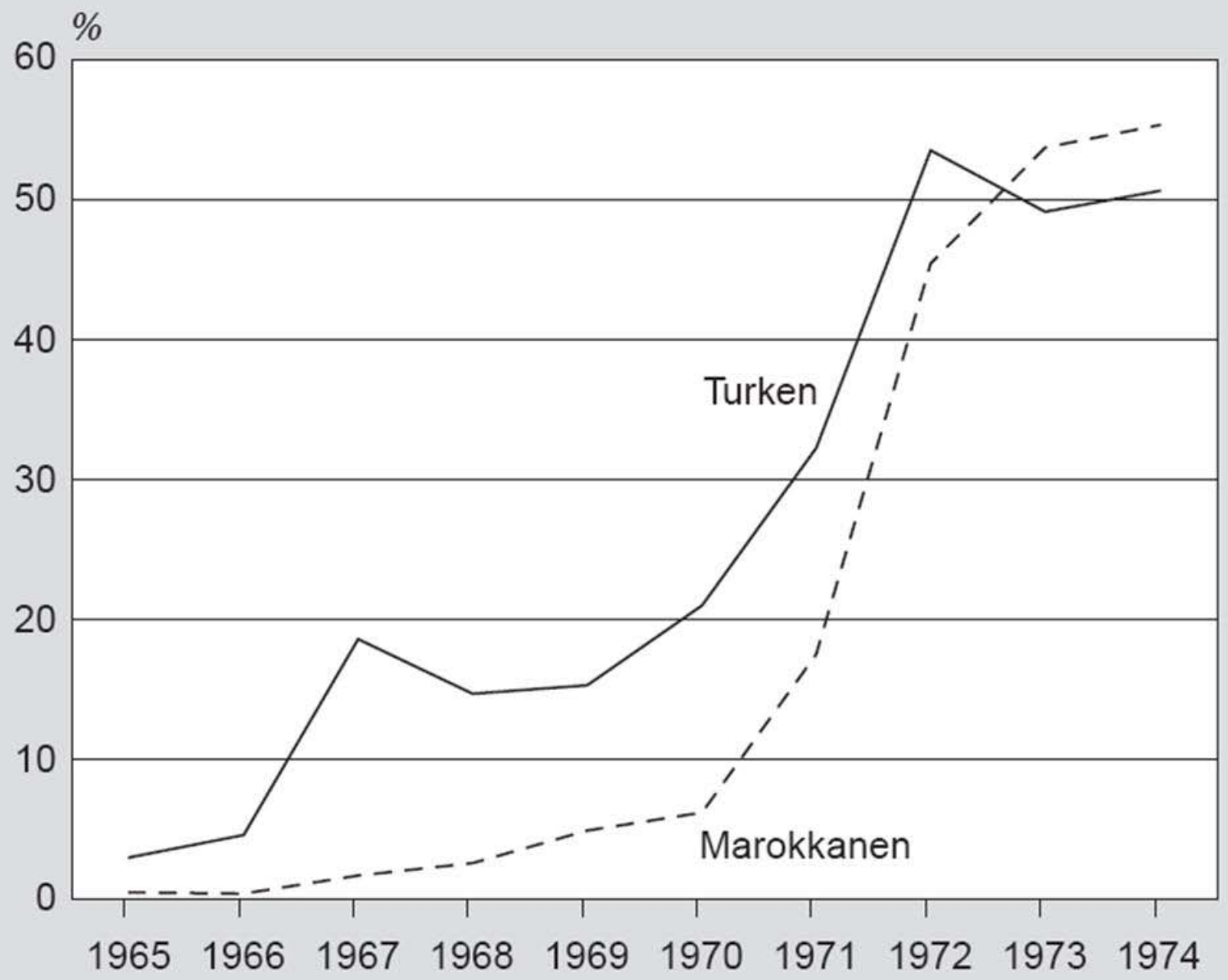
* 1000 Buitenlandse migratie naar nationaliteit: Marokkanen

Bron: CBS

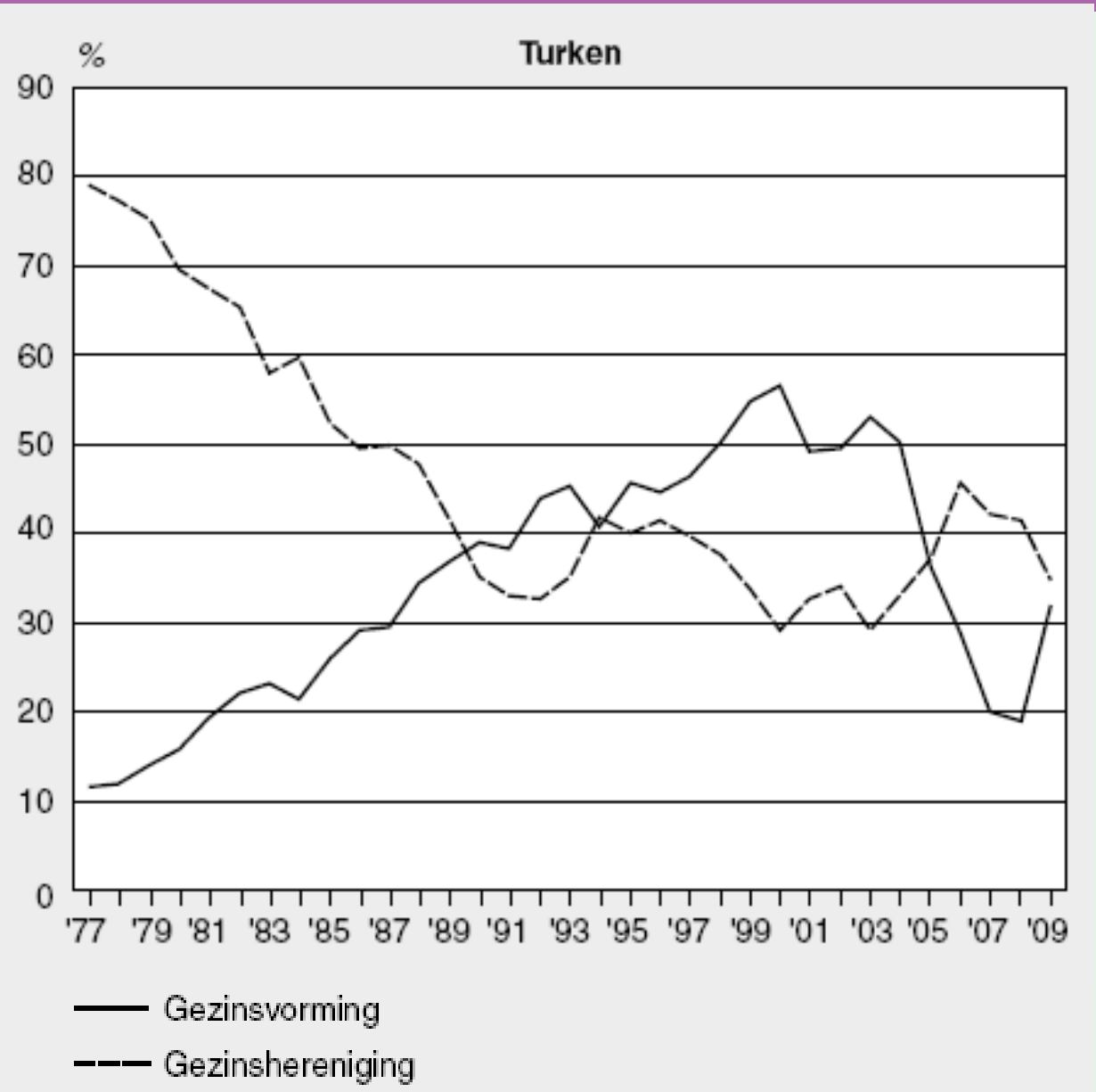
Aandeel vrouwen in de immigratie van Turken en Marokkanen

Bron: Nicolaas et al., 2003

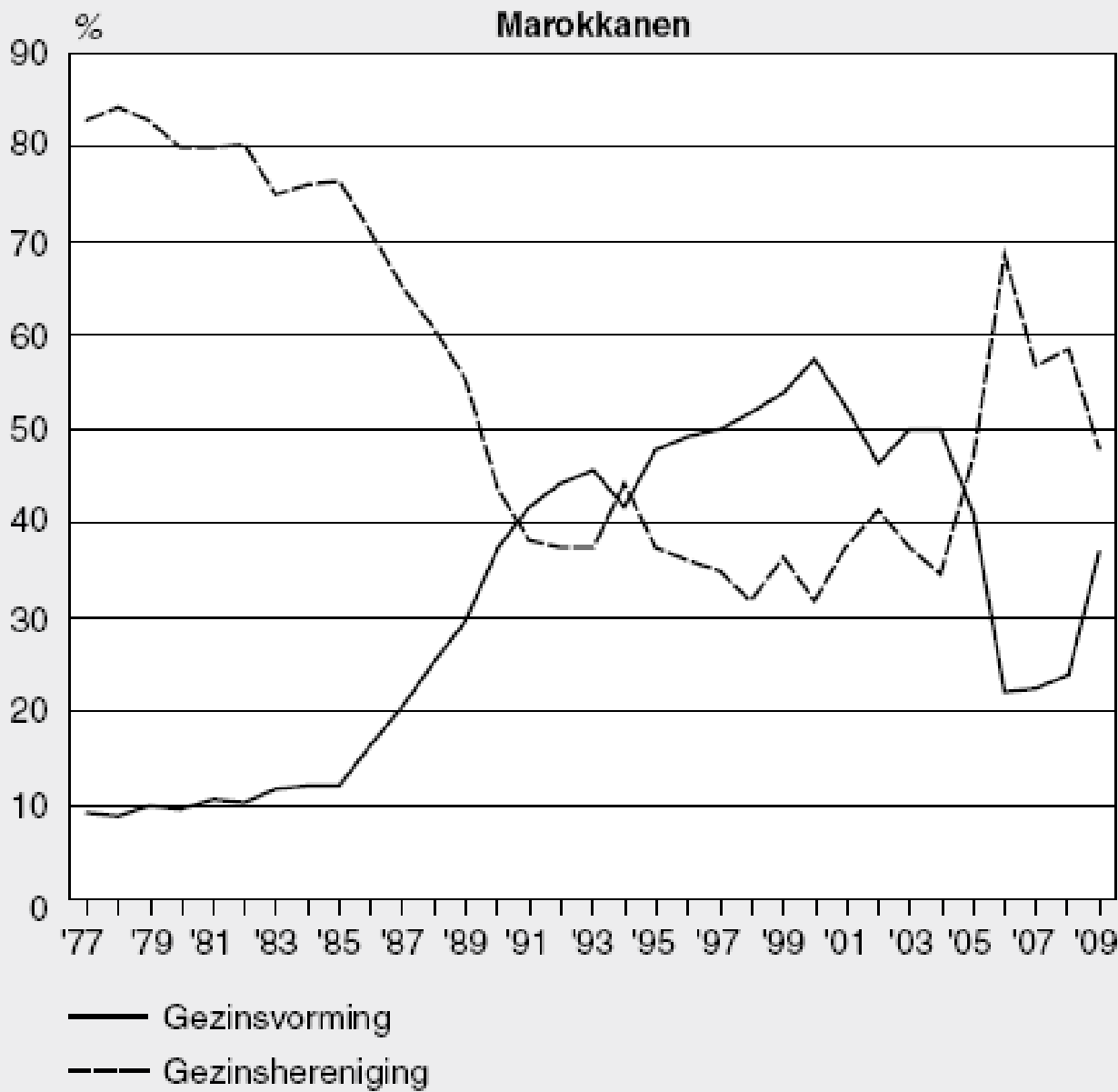
Immigratie van Turken naar gezinsmigratiemotief

Bron:
Nicolaas,
2010

Immigratie van Marokkanen naar gezinsmigratiemotief

Bron:
Nicolaas,
2010

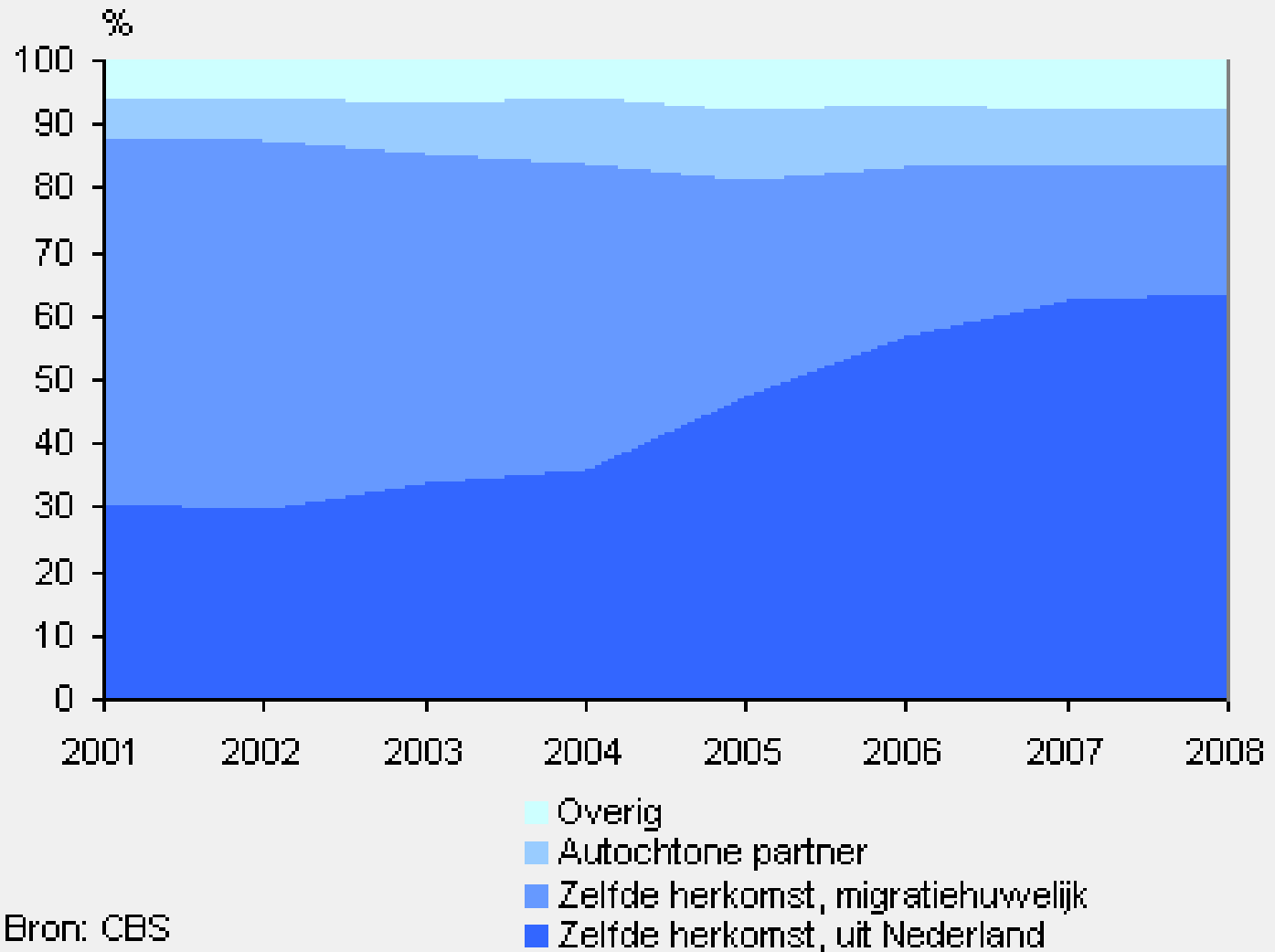
Partnerkeuze van in de periode 2001-2008 gehuwde Turken

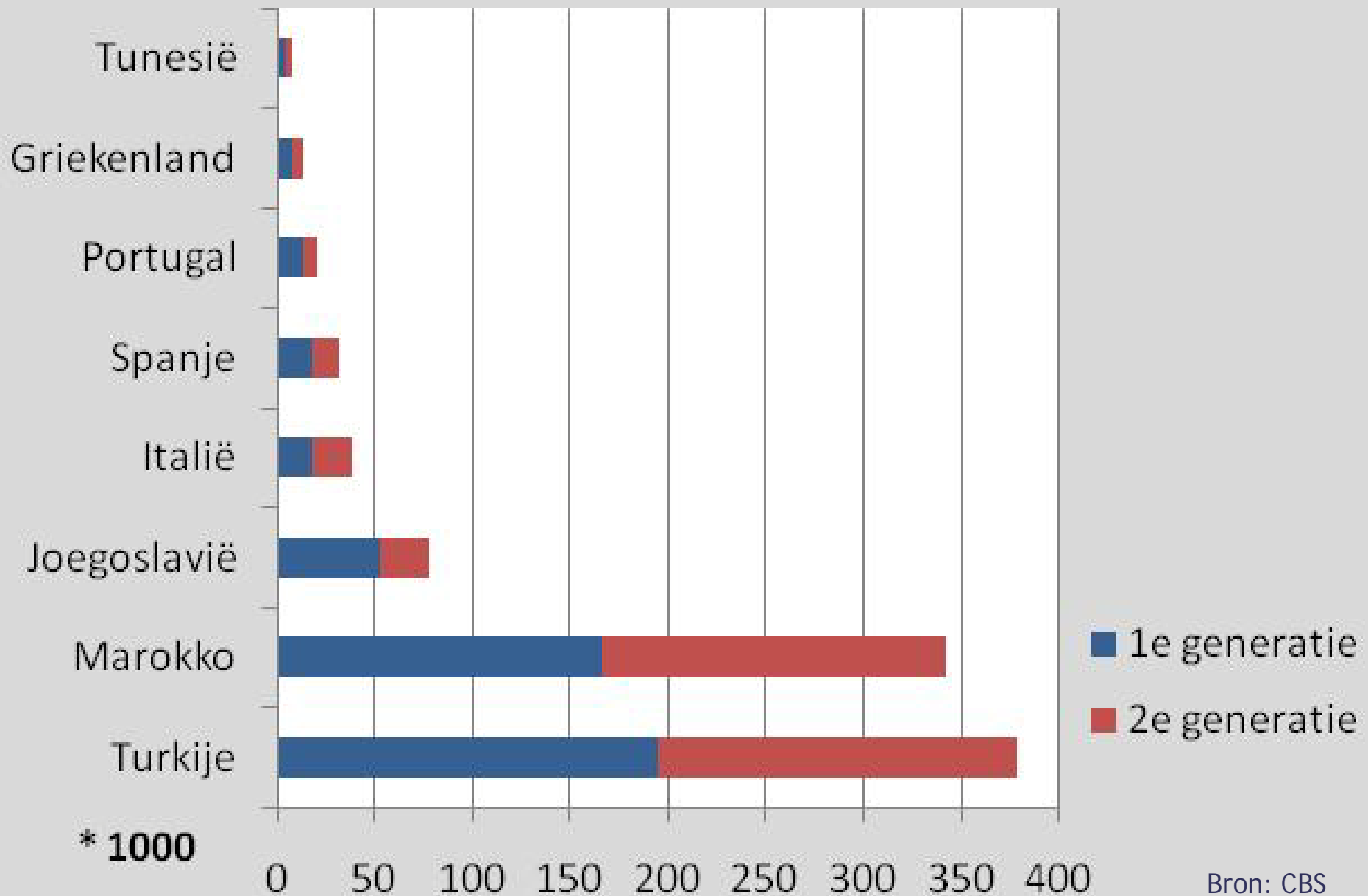
Migratiehuwelijk

2008:

- Turken (m/v):
20%
- Marokkanen:
16% (m),
11% (v)

Bevolking naar herkomstsgroepering, 1-1-2009

De geschiedenis herhaalt zich?

- Vanaf midden jaren 90:
 - Opnieuw tekorten in bepaalde (andere) sectoren van de arbeidsmarkt
 - Opnieuw vraag naar (tijdelijke?) buitenlandse werknemers
 - Maar de sociale, economische en demografische context is in de afgelopen halve eeuw veranderd
 - anti-immigratie klimaat
 - sterk restrictief immigratiebeleid
 - conjunctuur
 - vergrijzing